

„Dlaczego dziecko kłamie?
- moralność dziecka w wieku przedszkolnym”

Początki moralnego rozwoju człowieka wiążą się z poznaniem norm i reguł obowiązujących w grupie społecznej, doświadczaniem poczucia winy i wstydu oraz odróżniania dobra od zła. Można więc wnioskować, że rozwój moralny jest ściśle związany z rozwojem społecznym, emocjonalnym i poznawczym. (za: Harwas – Napierała, Trempala s.118).

Postępowanie moralne oznacza określone, zgodne z zasadami zachowanie. Rozumowanie moralne oznacza postrzeganie i myślenie w kategoriach moralnych. Zgodnie z teorią Piageta można wyróżnić 4 stadia w rozwoju moralnym człowieka.

1. **Stadium anomii moralnej** - Dziecko w wieku 2-4 lat wyróżnia się tzw. anomią moralną, co oznacza, że nie jest w stanie zrozumieć na czym polegają zasady, normy i reguły. Jeśli zachowuje się zgodnie z nimi to dlatego, że obserwuje zachowania dorosłych, których obdarza szacunkiem i w prosty sposób stara się je naśladować. Dzieci w tym wieku mają egocentryczne podejście do życia co skutkuje u nich naturalną tendencją do fantazjowania i zmyślania. Dziecko nie potrafi ocenić czy to co myśli i mówi jest prawdą. Dla każdego malucha jedynie to co zaobserwuje jest prawdziwe. Młodszy przedszkolak nie powinien być karany za kłamstwo, ponieważ jego zachowanie nie jest intencjonalne.
2. **Stadium realizmu moralnego** - Dziecko w wieku 5-7 lat jest na wyższym poziomie rozwoju moralnego. Bardzo poważnie traktuje przyjęte normy i zasady, które często są wyznacznikiem jego postępowania. Dzieci w tym wieku poznają reguły gier, regulaminy zabaw i starają się do nich stosować nie zawsze rozważając ich sens. Dziecko traktuje zasady bezwzględnie, nie uwzględniając ich zmian. Myślenie dziecka jest proste i nie uwzględnia intencji sprawcy.
3. **Stadium relatywizmu moralnego** - dzieci w wieku 8-11 lat, które rozumieją już, że zasady są umowami społecznymi, potrafią dostosowywać zasady do warunków gry, zwracając uwagę na intencje i motyw sprawcy.
4. **Stadium autonomii moralnej** - dzieci, młodzież i dorośli w wieku powyżej 12 r. ż. W tym wieku dzieci odchodzą już od typowo egocentrycznego punktu widzenia. Normy stają się dla nich wspólnymi grupowymi ustaleniami, mogą być także zmieniane w zależności od sytuacji. Pojawia się zrozumienie, że nie każdy może mieć taki sam pogląd na tę samą sprawę (za Agnieszką Wentrych s. 97-98).

Opierając się na omówionych stadiach rozwoju moralnego wg Piageta łatwo stwierdzić, że dzieci w wieku przedszkolnym mogą wykazywać naturalną tendencję do kłamstwa i fantazjowania. Dzieje się tak, ponieważ często nie różnicują fikcji i rzeczywistości. Brakuje im też świadomości, że postępują wbrew zasadom. Działają tak, ponieważ dbają o swoje dobro, zgodnie z ich egocentrycznym myśleniem. W związku z tym mijanie się z prawdą, może być u dzieci związane z ich chęcią zwrócenia na siebie uwagi lub też uniknięcia kłopotów. Jednak siedmiolatki już zaczynają rozumieć, że kłamstwo jest czymś złym, mają większe poczucie winy, wstydu i unikają go z obawy przed jego konsekwencjami.

Rodzice, którzy dostrzegą, że ich dziecko kłamie, mogą odczuwać poczucie zawodu, złości, wstydu oraz poczucia winy. Każdy rodzic powinien jednak pamiętać, że kłamstwo jest często oznaką mylnych przekonań dziecka i oznaką braku wiary w siebie. Jeżeli pojawianie się kłamstw jest u dziecka nagminne, warto zadać sobie pytanie jak narzucana jest dziecku dyscyplina. Jest to związane z tym, że surowe, nadmiernie krytykujące środowisko dziecka, w którym może dochodzić do stosowania kar fizycznych, wywołuje u dziecka lęk i może skłaniać do ukrywania prawdy. Dlatego kiedy rozmawiamy z dzieckiem na temat kłamstwa, które usłyszeliśmy, należy koncentrować się podczas rozmowy na danym wydarzeniu czy uczynku oraz okoliczności w jakich się pojawiło i odkryć wspólnie z dzieckiem przyczynę pojawienia się kłamstwa. Warto zrezygnować z oskarżania, oceniania i wypominania dziecku jego postępowanie, bowiem może takie postępowanie rodziców niepotrzebnie skłaniać je do unikania prawdy (za: Wentrych, s. 100).

Pamiętajmy, że kontrola własnych emocji i zachowania jest u dziecka dużo słabsza niż u dorosłych, dlatego tak ważna jest postawa rodziców i wychowawców w rozwoju moralnym dziecka. Należy często powtarzać i wyjaśniać dzieciom zasady i reguły moralnego postępowania oraz wskazywać jak odróżniać dobro od zła. W tym celu z pomocą przychodzą nam bajki, opowiadania i filmy, które stwarzają okazję do wspólnego omawiania różnych motywów zachowań społecznych.

Propozycje książek dla dzieci:

Albertazzi Ferdinando „Kłamstwo ma krótkie nogi”

Moost Nele, Rudolph Annet „Czy warto kłamać, czyli o tym że prawda zawsze wychodzi na jaw”

Piotrowska Eliza „Zmyślacz”

Serrelì Silvia „Lena. Ile wazy kłamstwo?”

Bibliografia:

Harwas - Napierała B., Trempała J., „Psychologia rozwoju człowieka”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007

Wentrych Agnieszka, „Zanim wkroczy specjalista”, Wydawca CEBP, Kraków 2016